

РОМАН КУПЧИНСЬКИЙ – РЕДАКТОР І АВТОР ГАЗЕТИ "ДІЛО" (1924 – 1939)

У статті розглянуто особливості редакторської і кореспондентської праці Романа Купчинського у львівській газеті "Діло". Ведучи в ній рубрику "Відгуки дня", автор під псевдонімом Галактіон Чіпка в 1924 – 1939 рр. надрукував велику кількість фейлетонів про життя Західної України міжвоєнного періоду.

Серед друкованих видань-довгожителів Галичини міжвоєнного періоду – газета "Діло". Зважаючи на свою демократичну спрямованість, це видання мало велике значення для розвитку українців і не губилося серед інших міжвоєнних часописів подібного спрямування. Газета деякий час виходила під назвами "Громадська думка" і "Громадський вістник", а від 1922 р. повернулася до своєї старої назви і проіснувала без перерв до вересня 1939 р. Тривале функціонування часопису зумовило те, що він постійно створював широкий резонанс у суспільстві і відбувалося це різними шляхами – аналітичним, хронікальним, публіцистичним, мистецьким тощо. Західноукраїнські письменники, беручи участь у подібного роду виданнях, розвивали літературний бік періодики і власне сатирико-гумористичний який, як і інші напрямки, слугував одній меті – сприяти пробудженню українців національної думки і почуття. Оскільки редакторська праця і фейлетони Р. Купчинського написані у 1920 – 1930-і рр. не вивчалися літературознавцями, нашою метою є проаналізувати прозовий доробок львівського письменника.

До початку червня 1924 року у львівській газеті "Діло" існувала рубрика "Малий фейлетон", яка після появи в часописі ще однієї подібної рубрики, не зникла зовсім, оскільки метою редакції було не лише знайомити читачів із прозовим здобутком різних письменників. У ній, наприклад, передруковувалися усмішки Остапа Вишні, рідше – В. Чучми, сатиричні вірші В. Алешка, М. Семенка, проза Г. Шкурупія, Г. Вагнера, уміщувалися численні фейлетони галичан М. Рудницького, М. Голубця, О. Бабія, авторів під псевдо Цвіркун, криптонімом І. М. та ін.

Упродовж 1924-1939 рр. на сторінках "Діла" існувала рубрика "Відгуки дня", єдиним автором якої за невеликим винятком був Роман Купчинський і який у названій рубриці під псевдонімом Галактіон Чіпка і один раз під псевдо Мусій Гак (у цій рубриці лише його некрологи були підписані справжнім прізвищем) надрукував понад тисячу своїх здебільшого прозових гумористично-сатиричних творів. У цій рубриці надруковано фейлетони Остапа Вишні, а також автора під псевдо Фармуфій Бойко та ін. Це було переважно в час літніх вакацій, коли Р. Купчинський із сім'єю виїжджав на відпочинок зі Львова. Тимчасова відсутність його фейлетонів у газеті "Діло" також обумовлена редакційними відрядженнями в містечка Галичини і подорожами по Європі.

Перший свій фейлетон у газеті "Діло" автор опублікував 4 червня 1924 року у старій рубриці "Малий фейлетон". Однак вже наступного дня новий фейлетон "Заведені надії" він умістив у створеній ним новій рубриці "Відгуки дня". Від початку функціонування "Відгуків дня" у "Ділі" Р. Купчинський здебільшого через два-три дні або й щодня друкував свої фейлетони. До нього рубрика "Малий фейлетон" ніколи не формувалася з такою періодичністю, навіть тоді, коли у ній передруковувалися гуморески схіноукраїнських письменників. З перших днів роботи у "Ділі" Р. Купчинський заявив про себе політичною фейлетоністикою, однак незабаром з різних причин змушений був торкатися інших тем, менш гострих і актуальних.

Рідко у газеті "Діло" письменник уміщував свої твори у рубриці "Відгуки дня" під власним прізвищем, іншим псевдо, ніж Галактіон Чіпка чи без підпису, а поза рубрикою – під власним прізвищем і звичним для читачів псевдо. Серед небагатьох з них – оповідання "Морфеева фільма" (1928), "У вирі карнавалів" (подавалося на конкурс "Фейлстон "Діла"), "Весняний закуп" (обидва – 1931), "В ріднім селі", "Автом по Галичині" (обидва – 1936), "Смерть генерала" (1938), нарис "На свіжий воздух" (1925), вірш-послання "До живих, мертвих і ненароджених посольських кандидатів у Галилеї сущих – моє дружное посланіє" (1928), фейлетони "Кара, проба чи любов?!" (1929, без підпису), "На добродійну ціль" (1930), некролог "Велика Свіча" (1930) та ін.

Упродовж 1924 – 1939 рр. Роман Купчинський водночас був членом редакційної колегії газети "Діло". На сьогодні існує небагато свідчень про його редакторську працю у цьому періодичному виданні. У Центральному державному історичному архіві м. Львова створено окремий фонд з матеріалів редакції газети "Діло" (фонд 779). У цьому архіві також є фотокопії документів архіву НТШ у Львові (колекція 9), оригінали яких зберігаються у Національній бібліотеці Польщі (м. Варшава), зокрема щоденники співробітника редакції часопису "Діло" Степана Годованого за 1934 – 1939 рр. і матеріали редакції "Діла" за 1924 – 1937 рр., пов'язані із діяльністю УНДО. Нами також

виявлено ряд документів про редакцію газети в інших фондах львівського архіву, наприклад, справа 953 фонду 309, справа 8 фонду 750, однак у жодному з вищезазначених джерел відсутня інформація про працю Р. Купчинського як редактора і фейлетоніста "Діла". Серед них – фото від 1928 року в газеті "Діло" і згадки самого письменника про цей бік його праці. Ось деякі з них: "Тому, хоч як мені й жалко, не поїхав я до Коломиї [...] тому що [...] "Діло" не висилає на свій кошт кореспондентів на провінціональні балі" [1], "До одної з наших редакцій забіг пес" [2], "Коли я обіймав посаду фейлетоніста в "Ділі", здавалося мені, що маю тільки писати фейлетони. Але швидко переконався, що мої обов'язки куди більші і тяжчі. Майже щодня приходили до мене люди і листи з запитаннями, що робити в цім чи в тім випадку" [3; 4], "Потім дістався до редакції, де – як відомо – більше нищиш сидженням як заробляєш писанням [...] У редакції, та ще українській, знаєте самі як є: папір, чорнило, бюрко з трьома ногами і на двох людей одно крісло. Розбагатій тут" [5], "День-у-день бачу з вікна редакції [...]" [6], "І знову засів я за визначно підломаний редакційний столик" [7], "А на третій день я вже сидів за редакційним столиком змучений і невиспаний і хоч у редакції було тихо – в голові моїй гудів джезбенд..." [8], "Тому два місяці прийшов у редакцію якийсь молодий чоловік, викликав мене на коридор і сказав..." [9] та ін.

Почуте підчас спілкування зі сучасниками – родиною, друзями, знайомими чи незнайомими Р. Купчинський тут же аналізував і фіксував і в цьому своєрідність його праці. Змальовуючи найцікавіші картини та моменти міжвоєнного життя, письменник неодмінно сміхом, натяком, вираженням думки в підтексті розповіді, певними деталями – колоритними ознаками тогочасної доби, неодноразово підкреслював правдивість своїх розповідей. Як це оперативно відбувалося, свідчив М. Рудницький "Я списав усю цю розмову, дав його заголовок і вакаційний фейлетон – готовий!" [10]. Це ж підтверджував і Р. Купчинський "Сидиш собі при столику, одним вухом слухаєш, а другим пишеш фейлетон" [11].

Р. Купчинський належав до тієї групи творчих людей і постійних та незмінних робітників і дописувачів рубрики, що уособлювали собою всі ті зловідомі питання, котрі порушувалися на сторінках "Діла" і здебільшого притримувалися реалістичної техніки зображення. Слід зазначити, що завдяки публікаціям Р. Купчинського "Ділі" для читачів він став відомий як прозаїк.

Враховуючи, що кожне нове його оповідання, фейлетон чи інші форми ущипливих іронічних розповідей про якісь факти та явища життя потребували відповідної сатирико-гумористичної художньої форми, влучної тональності, міри сміху, можна сказати, що Р. Купчинський із цим завданням справлявся. Не буде перебільшенням, коли скажемо, що ніхто із сучасників-галичан письменника ні у якій газеті не надрукував стільки гумористично-сатиричних творів, як він. За кількістю творів, опублікованих міжвоєнний час, західноукраїнський письменник може дорівнятися Остапові Вишні. Тож замислюємося: у чому річ? У чому таємниця такої працездатності Р. Купчинського? Постійне перебування серед людей, оскільки письменник займав активну культурно-громадську позицію – був головою і довголітнім членом Товариства письменників і журналістів ім. І. Франка, самодіяльних літературно-мистецького товариства "Богема", лялькового театру "Вертеп наших днів", членом багатьох редакційних комітетів та ін. Він багато пережив і пізнав, особливо в час визвольних змагань і його досвід, позиція у ставленні до життя з його найрізноманітнішими проблемами, вважаємо, – важливе підґрунтя для сатирико-гумористичної творчості. Щоденна робота у редакції, де через його руки фейлетоніста і члена редколегії газети "Діло" проходило безліч повідомлень про новини у Галичині і світі [12; 13; 14; 15], спонукало Р. Купчинського і до якнайактивнішої творчості. Про це Р. Купчинський писав у фейлетоні "Телефонограми про сойм" (1928). Наведемо приклад, який підтвердить слова письменника. У 1929 р. Р. Купчинський опублікував фейлетон про повітряну кулю "Цепелін" під назвою "Хотячи чи нехотячи?". У кількох номерах раніше і після появи на сторінках газети "Діло" згаданого фейлетону редакція друкувала короткі замітки про переліт цієї кулі з Німеччини до Америки. Він один чи два рази на тиждень (у перші роки співпраці із "Ділом" і частіше) у цій газеті друкував гумореску, малий фейлетон, подорожні нариси, огляди, а то й просто вірш, лаконічний відгук на конкретні життєві чи культурні події і явища. Частина його фейлетонів була об'єднана у цикли "Мої політрозмови" (1925), "Живем, живем своїм життям" (1929), "Віват секвенс!" (1929) та ін.

Коли ж редакція "Діла", зважаючи на цензурні утиски, не друкувала його політичні фейлетони, Р. Купчинський не залишаючи своїх намірів і щоб якось компенсувати прогалину політичної тематики у творчості, в 1929 р. наважився опублікувати без підпису аналітичну статтю-передовицю про Англію під загальною назвою "Закордонний політичний огляд", яка відразу ж була покритикована [16; 17; 18; 19]. Під цією назвою у "Ділі" того ж року було опубліковано ще кілька передовиць без підпису. Ми можемо лише допустити, що їх написав Р. Купчинський оскільки прямі свідчення, хто міг бути їхнім автором, відсутні.

Художній публіцистичний доробок Р. Купчинського зібраний у рубриці "Відгуки дня" газети "Діло", свідчив про глибоке вникнення і регулярне стеження письменника за розвитком

найрізноманітніших подій у Західній Україні і у світі. Його публікації цілісні національними ідеями та переконаннями, донині чекає свого дослідника. Вивчення редакторської праці цього автора, аналітичних публікацій і значної кількості фейлетонів "Діла" дасть змогу не лише відтворити специфіку журналістики міжвоєнного періоду, а й осмислити особливості тогочасного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Галактіон Чіпка. Мої подорожі // Діло. – 1925. – Ч. 25. – С. 3.
2. Галактіон Чіпка. Проби мови // Діло. – 1929. – Ч. 31. – С. 4.
3. Галактіон Чіпка. Раджу, як можу // Діло. – Ч. 78. – С. 4.
4. Галактіон Чіпка. 3 листів до Редакції // Діло. – 1937. – Ч. 41. – С. 9.
5. Галактіон Чіпка. Відгуки дня // Діло. – 1929. – Ч. 236. – С. 3.
6. Галактіон Чіпка. Ринкова любов // Діло. – 1930. – Ч. 41. – С. 5.
7. Галактіон Чіпка. Поворот з вирію // Діло. – 1936. – Ч. 206. – С. 7.
8. Галактіон Чіпка. Втеча від цивілізації // Діло. – 1938. – Ч. 27. – С. 13.
9. Галактіон Чіпка. На тему тем // Діло. – Ч. 212. – С. 13.
10. Орест Ордан. З дороги життя: Цвинтар у череві крокодила // Діло. – 1923. – Ч. 109. – С. 3-4. – Орест Ордан – псевдо М. Рудницького
11. Галактіон Чіпка. Редакційні гості // Діло. – 1928. – Ч. 119. – С. 3.
12. [Вантаж "Цепеліна"] // Діло. – 1929. – Ч. 104. – С. 5.
13. [Лет "Цепеліна"] // Діло. – Ч. 108. – С. 4.
14. [Після врятування "Цепеліна"] // Діло. – Ч. 110. – С. 4.
15. [Плян подорожі Цепеліна на північний бігун] // Діло. – Ч. 121. – С. 3.
16. Закордонний політичний огляд // Діло. – 1929. – Ч. 72. – С. 1.
17. [Пріма Априліс] // Діло. – Ч. 74. – С. 5.
18. Галактіон Чіпка. Мій "Пріма Априліс" // Діло. – Ч. 76. – С. 3 – 4.
19. [Відгуки Пріма Априліс] // Діло. – Ч. 82. – С. 5.

Матеріал надійшов до редакції 05.09. 2008 р.

Сирота Л. Б. Роман Купчинський – редактор и автор газеты "Дило" (1924 – 1939).

В статье раскрыты особенности редакторской и корреспондентской работы Романа Купчинского у львовской газете "Дило". Ведя в ней рубрику "Отзывы дня", автор под псевдонимом Галактион Чипка в 1924 – 1939 гг. напечатал большое количество фейлетонов из жизни Западной Украины междувоенного периода.

Syrota L.B. Roman Kupchyns'kyi as the Editor and Contributor of the Lviv Newspaper "Dilo" (1924 – 1939).

The article examines the specific features of R. Kupchyns'kyi's editorial work and his contributions to the Lviv newspaper "Dilo". Running the rubric "Responses of a day" under the pen-name Halaktion Chipka he contributed to the newspaper many topical satires dealing with the life in Western Ukraine during the inter-war years.